

בס"ד, יום ערב שב"ק כי תצא תשפ"ו

שתלך לבקר את החולים ותחלק את הנרות בערב שבת, ומה שמבואר שאלוהו לא יבא בערב שבת היינו משום שיכול להתאחר ולבא ביום ראשון [ובינתיים ישגחו עלינו מהשמים שלא ננזק], אבל במקום ביטול מצות ביקור חולים או חלוקת נר שבת תלך למצוה זו ואל תחוש לפגיעה במאכלות שבת.

לסיכום: מותר לאשה ללכת בערב שבת לחלק נרות שבת, אם אינה מוצאת זמן אחר, אף שעל ידי כך תמעט בהכנת מאכלי השבת לביתה.

סעודת ברית בערב שבת לאחר זמן מנחה קטנה

שאלה. ברית מילה שהתקיימה בערב שבת לאחר מנחה קטנה, מחמת בריאותו של הילד, האם יקבעו אז את סעודת הברית?

תשובה. כתב הדרכי משה (יו"ד סימן רסה) בשם האור זרוע "דמצוה לאכול בסעודת מילה דמיקרי סעודת מצוה". ועוד כתב "ואמרין בפרק ערבי פסחים דמי שאינו אוכל בסעודת מצוה הוא כמנודה לשמים, ופירש רשב"ם שם שהוא ברית מילה". נראה מדבריו שזו מצוה חשובה מאוד, והיה נראה לומר שראוי לקיימה אף אם לא יהיה לו תיאבון בסעודת שבת.

וכן מבואר ברמ"א (סימן רמט ס"ב) וז"ל: אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול, מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. וסעודה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה או פדיון הבן, מותר, כן נ"ל וכן המנהג פשוט, ע"כ.

אלא שבביאור הלכה שם יצא לחלק, דכל זה דוקא כשיכול אחר כך לקיים את סעודת השבת, אלא שלא תהיה כ"כ לתיאבון. אך אם ע"י סעודת הברית לא יוכל כלל לקיים את סעודת השבת מפני אכילה גסה, בזה פשיטא שאין לבטל סעודת שבת מפני סעודת ברית או פדיון, שאינם אלא מצוה בעלמא ולא חיובא כמו סעודת שבת, ע"ש.

ולפי"ז יש להסתפק באדם שלא יכול לאכול הרבה, ואם יאכל אפילו קצת בסעודת הברית, לא יוכל אחר כך לאכול את סעודת השבת כלל, דאולי אין לו לעשות סעודת ברית בערב שבת כדי שלא לבטל סעודת שבת. ובמקום לעשות סעודה בערב שבת יוסיף בסעודת ליל שבת לכבוד הברית, כמו שבכל תענית ציבור עושים את הסעודה במוצאי הצום, כך גם כאן יעשה את סעודת הברית יחד עם סעודת השבת בליל שבת.

לסיכום: מותר לעשות סעודת ברית בערב שבת גם אם על ידי זה סעודת השבת לא תהיה כל כך לתיאבון. אך אם קיום סעודת הברית יגרום שתבטל סעודת השבת לגמרי, לא יעשה את סעודת הברית בערב שבת, אלא יעשה אותה יחד עם סעודת ליל שבת, שיוסיף בה דברים לכבוד הברית.

לחלק נרות ביום שישי כאשר מחמת כך תמעט בהכנת מאכלי השבת

שאלה. אשה צדקנית שלבה כואב על בנות ישראל שאינן מדליקות נרות שבת, לכן רצונה עז לצאת ביום שישי אחר הצהרים לבית חולים סמוך לבקר חולים, ולחלק לנשים המאושפזות שם נרות שבת, אך דא עקא, שזה יפגום קצת במאכלי שבת בביתה, כי לא תוכל לעשות ב' הדברים, גם להתנדב למצוה זו, וגם לדאוג לסעודת שבת בביתה שתהיה מושלמת, אך אין לה זמן אחר לקיים מצוה זו, האם בכל זאת תתנדב למצוה זו של ביקור חולים וחלוקת נרות שבת, אף על פי שסעודת השבת בביתה תפגם?

תשובה. נאמר במסכת עירובין (דף מג ע"ב): "כבר מובטח להם לישראל, שאין אליהו בא, לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים, מפני הטורח". ופירש רש"י (ד"ה מפני): "מפני הטורח, שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו". הרי שאין ראוי לאלוהו [שהוא חמדת עם ישראל, ותשוקת כל הלבבות] לגרום לישראל שיניחו צרכי שבת, וילכו לקבל פניו, ואם כן היה נראה שאין ראוי לבת ישראל להניח צרכי שבת ולילך לבקר חולים ולחלק נרות שבת, כשהמצוה לא מוטלת עליה.

אך יש מקום לדחות ראייה זו, כי בשערים המצוינים בהלכה הקשה, וכי אין כדאי לבטל סעודת שבת, כדי שיקדים אליהו בואו ביום אחד? ועוד שהרי יש בזה משום פיקוח נפש, ומותר אפילו לחלל שבת כדי להציל אחד מישראל.

ותירץ, שהגמרא עוסקת כשהשנים כתיקונם, ויש שלום לכלל ישראל בעולם, ומחזיקים בתורת ה', אבל כשיש צרות וגזירות על כל ישראל, ועל ידי כן אובדים האמונה, יבא בכל ענין גם בערב שבת.

ובזמן הזה, הרי אמר החפץ חיים שמצבנו משול לשעת שריפה, שאין מסתכלים איך מכבים את האש, אלא עם כל מה שיש צריך לכבות, ואולי כמו שבזמן מלחמה אליהו הנביא יבא אפילו בערב שבת, כך בזמן הזה שהחפץ חיים הגדירו כזמן שיש שריפה, צריך ללכת לקרב יהודים גם בערב שבת, למרות שזה יפגע במאכלי השבת.

ועוד יתכן שנרות שבת הם כבוד שבת כמו סעודת שבת, כי שניהם מייקרים את השבת, ונרות שבת גם הם בכלל סעודת השבת, ולכן מותר לאשה לבטל מסעודתה, כדי שבת ישראל אחרת תדליק נרות שבת. לפי זה תשאר השאלה רק על ביקור חולים, האם יש לבטל סעודת שבת כדי לקיים את מצות הביקור.

שאלתי שאלה זו את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, והשיב